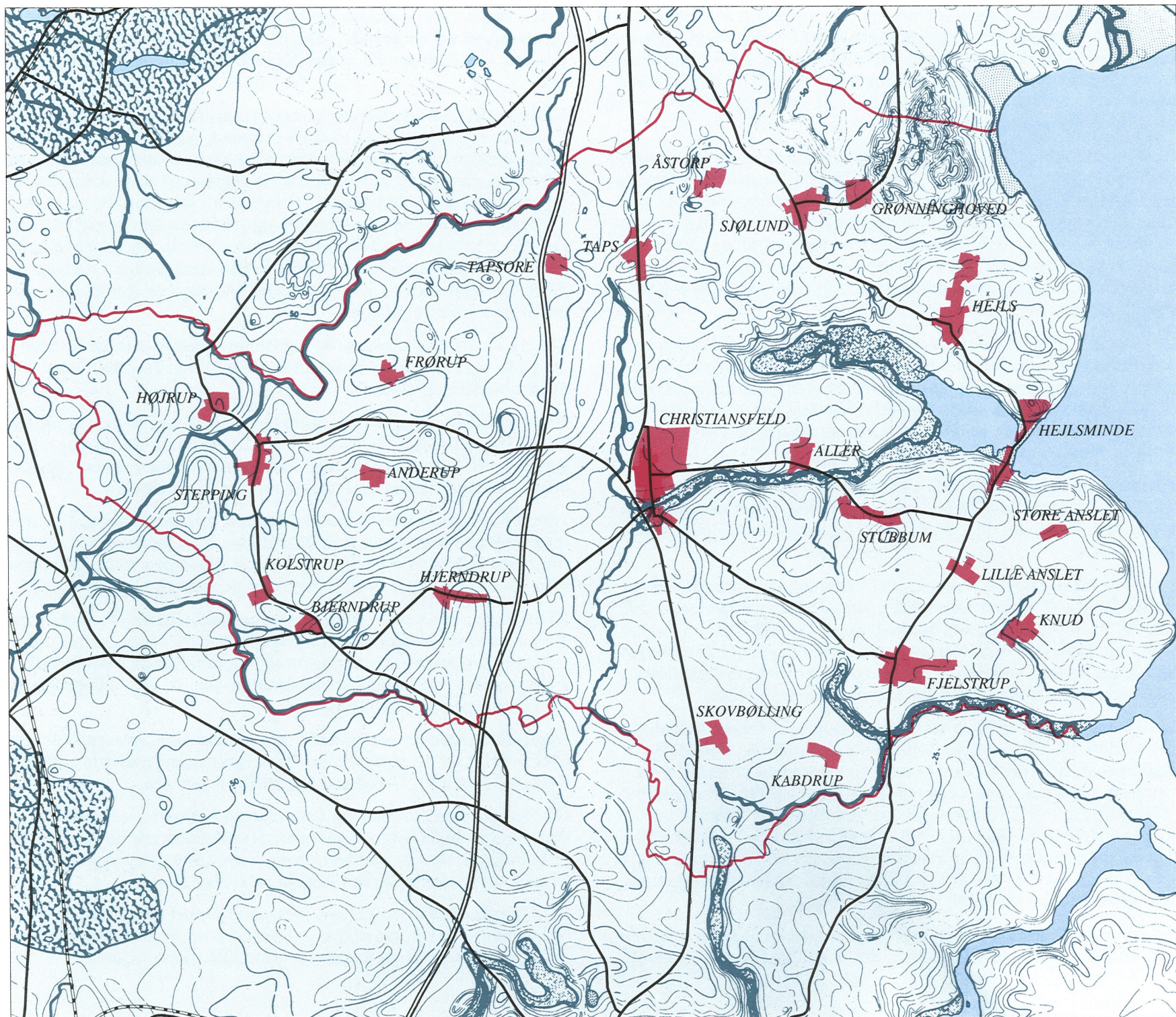

Landskabelige hovedtræk

Landskabet

Christiansfeld Kommune dækker et areal på 21.137 ha og består af 10 kirkesogne, hvoraf de tre er beliggende nord for den tidligere Kongeå-grænse fra tiden mellem 1864 og 1920. Mod øst afgrænses kommunen af Lillebæltkysten fra Grønninghoved strand i nord til Avnø vig i syd, hvor den grænser op til Haderslev Kommune. Den sydlige afgrænsning strækker sig i et bugtet forløb ind i landet næsten til Sommersted og herfra vest om Stepping. Fra Stepping følger kommunegrænsen et langt stykke Fovså (Nørreå), hvorefter der nord for Skamlingsbanke afsluttes ud mod Lillebælt.

Landskabet i Christiansfeld Kommune udgøres for en stor dels vedkommende af istidens morænelandskab, overvejende med lerbund. Mod Lillebælt er tre markante tunneldale. Sydligst i kommunen udgør tunneldalen ved Avnø vig afgrænsningen mod Haderslev Kommune, nordligere ender det landskabeligt smukke område ved Hejls nor i to

Det geomorfologiske kort viser tydeligt de tre tunneldale fra Lillebæltkysten og ind i landet. Sydligst afgrænser den forholdsvis smalle Avnøvig-dal kommunen mod Haderslev Kommune, mens Hejls nor deler sig i to tunneldale, hvoraf den sydligste med Taps å strækker sig helt ind til Christiansfeld by, hvorefter den deler sig mod nord og syd. Nordøstligst i kommunen ses de voldsomme landskabelige formationer ved Skamlingsbanke. Vestligst dannes afgrænsningen af Nørre å (Fovså) der løber mod vest. Områdets vandskel dannes i Christiansfeld Kommune af de markante højder ved Anderup.

Ca. 1:100.000

	Kommunegrænse
	Morænelandskab
	Markant dal
	Marint forland
	Højdekurver
	Bykerne
	Byområde
	Overordnet vejnet

tunneldale, nemlig Taps ådal og Kær Mølle ådal. Både Avnø vig dalen og dalen med Taps å fortsætter langt ind i landet og danner karakterfulde lavninger, der tidligere har sat begrænsninger for den kørende trafik og været medbestemmende for anlæggelse af bebyggelse.

Kommunen har to meget kuperede områder, nemlig helt mod nordøst, hvor Skamlingsbanke udgør et af landsdelens allerhøjeste områder, og lidt i den vestlige del, sydøst for Stepping, hvor Højbjerg og omliggende landskab udgør et særdeles markant landskabeligt område.

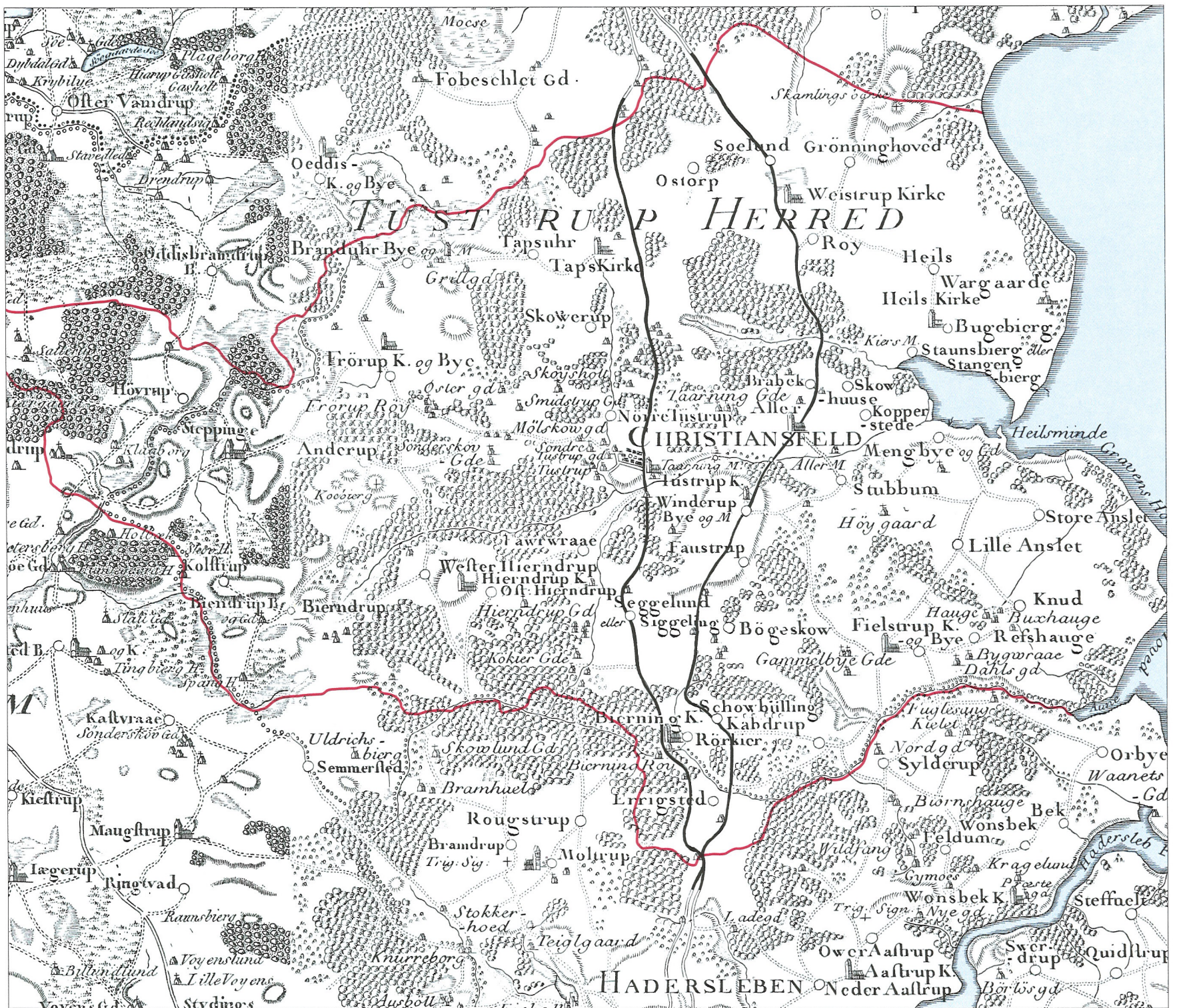
Kystområderne langs Lillebælt er varierede. Hele den sydligste del er præget af flade strandenge og lavvandsområder, der dog syd for Gravenhoved hæver sig i voldsomme skrænter ned mod den stenede Lillebæltkyst. Tunneldalen ved Hejls nor omfatter store fladvandsområder, og nord herfor går landskabet igen over i skrænter ved kysten.

Vestligst i kommunen præges landskabet af flade morænebakker og den store ådal med Fovså, hvorfra landskabet bliver endnu mere fladt.

På dette billede ses, at Christiansfeld by er beliggende i en stor lavning, hvor to beskedne ådale løber til fra henholdsvis nord og syd, mens de største højder er sydøst for byen og vest for byen.

Johs. Mejers kort fra 1649 angiver de to væsentligste vejføringer mellem syd og nord, nemlig Kongevejens linieføring fra Haderslev over Bjerning (Bjerning), Tyrstrup (Tysterup), Høckelbjerg (Hockelberg) og Åstorp (Ostorp) til Vonsild (Wonsyld). Den østlige over Errested (Errigstede), Bojskov (Bogeschow), Hvinderup (Winderup), Tørring Mølle (Taarning Mølle) til Vejstrup (Weysterup). Man bemærker at der ikke optræder nogen bebyggelse, der har navnet Christiansfeld - kortet er udfærdiget før anlæggelsen af byen. Her gengivet i ca. 1:100.000.

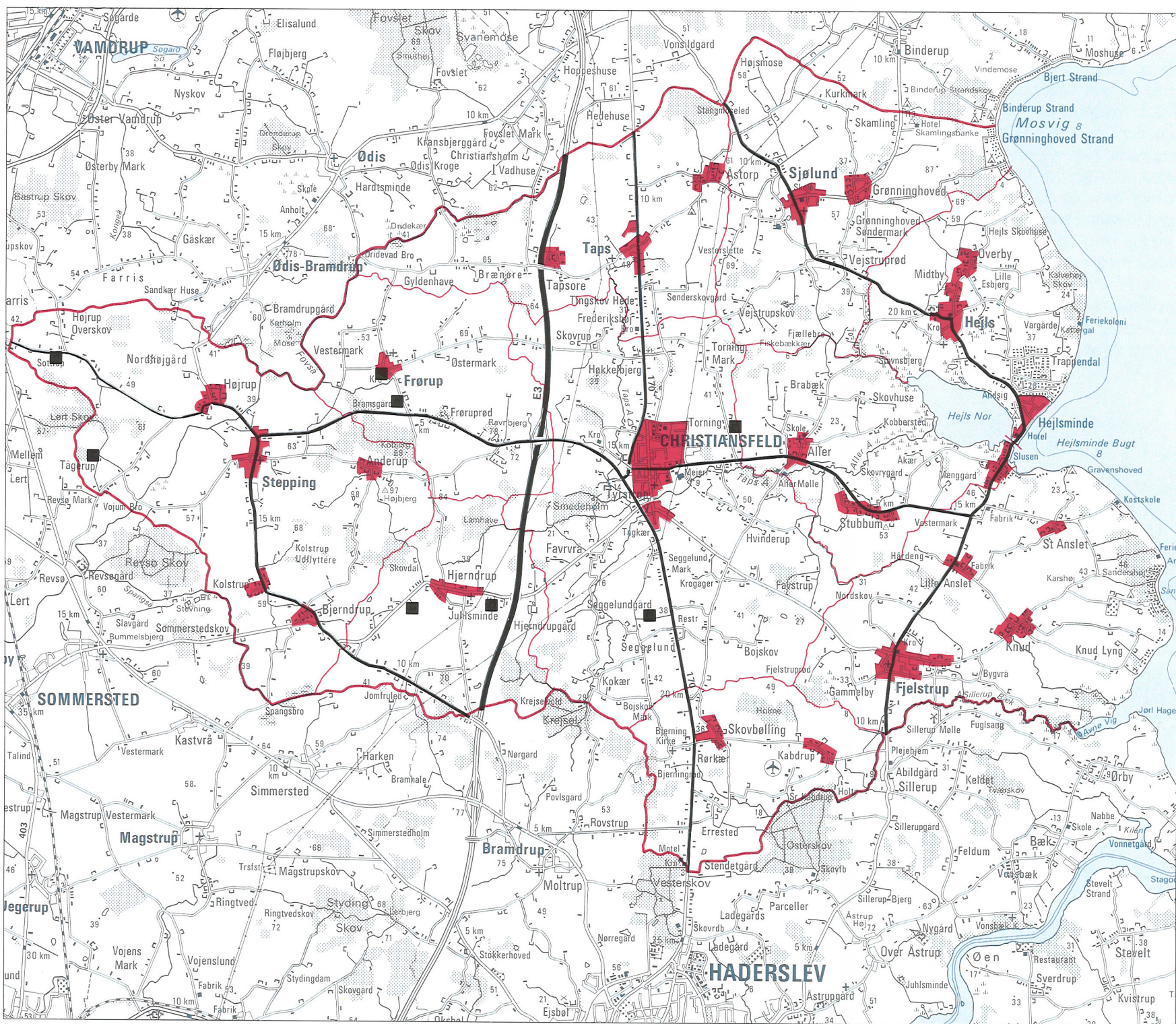
Bebyggelsen

Landsbybebyggelsen i Christiansfeld Kommune er jævnt fordelt i hele kommunen. En del af bebyggelsen knytter sig til den gamle hovedvejsforbindelse mellem Flensborg og Kolding, mens den væsentligste bebyggelse, hovedbyen Christiansfeld og flere mindre byer er anlagt i forbindelse med det nyere hovedvejsforløb Haderslev-Kolding, den såkaldte chaussé, der anlagdes i 1854. Endelig er der enkelte bebyggelser, der mere eller mindre har kystrelationer, såsom Hejls, Hejlsminde, Anslet og Fjelstrup.

Udskiftningen i 1770'erne har kun i begrænset omfang medført ændringer i bebyggelsen i landskabet, mens hovedbyen udgør den væsentligste ændring på denne tid. I 1772 grundlagdes Herrnhuterbebyggelsen, der blev kaldt Christiansfeld i taknemlighed mod kongen, Christian VII. Byen anlagdes på jorderne til Tyrstrupgård og voksede hurtigt til en

Videnskabernes Selskabs kort fra slutningen af 1700-tallet viser flere markante forskelle fra Johs. Meyers kort. For det første er den østlige "hovedvejsforbindelse" mod nord nu flyttet til en overgang over tunneldalen ved Aller Mølle. For det andet er byen Christiansfeld nu tydeligt markeret med bymæssig bebyggelse. Den vestlige del af kommunen var på dette tidspunkt dækket af store skovstrækninger, mens bebyggelsen koncentrerer sig i den østlige og mere kystnære del. Ca. 1:100.000.

- Kommunegrænse
- Gl. hovedfærdselsåre

meget velfungerende by, der på mange områder konkurrerede med nabobyerne. Væsentligste senere ændring i bebyggelsesmønstret er den udstykning af husmandsbrug, der skete i 1920'erne og 1930'erne. Kommunens område havde i tiden omkring århundredskiftet otte såkaldte domænegårde, der sammen med en række andre jorder udstykkedes til mindst 200 husmandsbrug, som spredt i landskabet udgør det væsentligste senere bebyggelseselement. Domænegårdene var gårde, der var opkøbt af den tyske statsmagt med henblik på en forstærket indsats for en fortyskning af området. Gårdene opkøbtes efter Genforeningen af den danske stat med henblik på udstykning. Anlæggelsen af den smalsporede jernbane fra Haderslev til Christiansfeld i 1899 medførte i landområderne kun en beskedent tilvækst i bebyggelsen i form af stationsbygninger.

Kortet over hele Christiansfeld Kommune angiver de to vigtigste af de gamle vejforinger, indtegnet på et moderne kort. Desuden er angivet de væsentligste af de trafikårer, der i dag gennemskærer kommunen. Kortet markerer endvidere de otte domænegårde, som udgjorde grundstammen i de mange udstykninger. 1:100.000.

- Kommunegrænse
- Sognegrænse
- Nuværende hovedfærdselsårer
- By
- Domænegård

Domænegårdene er:
 Stepping sogn: Sottrup og Tågerup,
 Frørup sogn: Trummersgård og Bramsgård,
 Hjerndrup sogn: Kjerulfsminde og Juhlsminde, samt
 Tyrstrup sogn: Torninggård og Seggelundgård.